

Reptes estratègics del Pla Estratègic de l'IME 2023-2030

4. REPTES ESTRATÈGICS

L'IME és una institució al servei de la societat, que aspira al benestar col·lectiu. Amb aquesta finalitat, hem identificat una sèrie de reptes que la societat menorquina haurà d'encarar en els anys vinents, en un context global, als quals volem fer front a través d'allò que ens caracteritza: la generació, intercanvi i transferència de coneixement. Posarem l'èmfasi no només en l'especialització temàtica, sinó en la transversalitat dels coneixements i la multiescalaritat, tot superant la dimensió estrictament local dels estudis.

Cada repte es desplega en una sèrie de línies estratègiques, que serien els àmbits temàtics a tractar des de l'IME. Cada línia es concreta en una sèrie de possibles orientacions, que serien els camps específics o les accions de recerca i transferència que es consideren actualment més importants. Aquesta selecció no és tancada, sinó que el pla es considera un instrument viu i dinàmic, obert a la possibilitat d'incorporar noves línies i orientacions, fruit de l'anàlisi i adaptació al context de cada moment. Tots els reptes són transversals i combinen aspectes ambientals, socials, econòmics i culturals.

REPTE 1	
Millora de l'estat de conservació dels ecosistemes i de la matriu biofísica, i foment de la biodiversitat.	
LÍNIES ESTRATÈGIQUES Justificació	Possibles orientacions
L1. BIODIVERSITAT. Pèrdua de biodiversitat, invasió d'espècies i desequilibris ecològics.	O1. Seguiment i estudi de la biodiversitat autòctona per a la seva conservació i millora.
	O2. Control i minimització de l'arribada i els efectes de les espècies al·lòctones i invasores.
	O3. Anàlisi i conservació de la diversitat genètica: varietats geogràfiques insulars, etc.
L2. ECOSISTEMES. Pèrdua de la funcionalitat ecològica i l'equilibri natural.	O4. Monitoratge dels ecosistemes terrestres i plantejaments estratègics per a la seva conservació i restauració.
	O5. Monitoratge dels hàbitats marins i plantejaments estratègics per a la seva conservació i restauració.
	O6. Estudi de la flora i fauna associada als camps de cultiu i la ramaderia extensiva per al manteniment funcional dels agroecosistemes.
	O7. Monitoratge i digitalització de les activitats humanes sobre els ecosistemes per a la mitigació dels efectes d'aquestes activitats sobre el medi.
L3. MEDI FÍSIC. Afectacions de la matriu biofísica que sustenta tota vida.	O8. Anàlisi dels detalls del canvi climàtic a Menorca i propostes de protecció i restauració de la costa per a l'adaptació i mitigació del canvi climàtic.
	O9. Monitoratge de la potència i qualitat del sòl per a pal·liar els problemes d'erosió i pèrdua de fertilitat del sòl.
	O10. Estudis de les afectacions al patrimoni geològic.
	O11. Monitoratge de la qualitat de l'aire per a la reducció de la contaminació atmosfèrica.
L4. PAISATGE NATURAL i AGRARI. Pèrdua del paisatge natural i banalització del paisatge tradicional.	O12. Contaminació marina i alteració de les seves característiques fisicoquímiques.
	O13. Conservació funcional del mosaic agroforestal menorquí.
	O14. Connectivitat ecològica del paisatge menorquí.
	O15. Conservació dels serveis ecosistèmics de les infraestructures verdes.

REpte 2	
Autosuficiència de recursos a l'Illa de Menorca, a través d'una economia circular de baix impacte ambiental.	
LÍNIES ESTRATÈGIQUES Justificació	Possibles orientacions
L5. ENERGIA. Excessiva dependència energètica de l'exterior i ús de fonts d'energia no renovables amb gran impacte sobre l'escalfament global.	O16. Ús d'energies renovables i ajust a escala d'illa.
	O17. Estratègia de millora de l'eficiència energètica en tots els àmbits, de la reducció de la demanda i foment de l'autoconsum.
L6. SOBIRANIA ALIMENTÀRIA. Excessiva dependència alimentària de l'exterior, necessitat de tendir a la sobirania alimentària.	O18. Estratègia de reconversió del sector agroalimentari cap a un model agroecològic que asseguri les necessitats alimentàries bàsiques de l'illa de forma sostenible.
	O19. Impacte del sistema agroalimentari sobre els recursos hídrics, la biodiversitat i el canvi climàtic.
L7. RESIDUS. Excés de generació de residus, amb una baixíssima taxa de recuperació, reutilització i reciclatge.	O20. Recerca i el coneixement de la situació actual de la generació de residus: quantificació, caracterització i fluxos.
	O21. Definició de les característiques d'una economia més circular en l'àmbit dels residus.
L8. RECURSOS HÍDRICS. Vulnerabilitat dels recursos hídrics en tots els trams del cicle de l'aigua.	O22. Anàlisi de la situació sobre els recursos hídrics: cicle de l'aigua natural i artificial, demanda i usos agroramaders, nexa amb energia. Minimització del consum d'aigua en tots els sectors.
	O23. Estratègia de millora de l'eficiència de recursos hídrics i de potenciació de recursos hídrics no convencionals.
	O24. Estudi, monitoratge, conservació i millora de les masses d'aigua subterrànies i superficials, en quantitat i qualitat.
L9. PRESSIÓ HUMANA. Massificació física i percebuda a escala insular o localitzada en el temps i l'espai.	O25. Anàlisi de la capacitat de càrrega i límits de creixement.
	O26. Disseny de pràctiques compatibles amb la conservació de l'entorn i els recursos naturals. Ocupació verda i l'economia blava.

REpte 3

Transformació del model econòmic i social de Menorca en el context de la transició ecològica global.

L'adaptació als canvis conjunturals i estructurals que ens afecten passen per una millora en l'equilibri productiu, la planificació territorial i la cohesió social. Les idees de creixement i de progrés necessiten ser aprofundides i repensades i les seves alternatives han de ser argumentades.

LÍNIES ESTRATÈGIQUES Justificació	Possibles orientacions
L10. MODEL ECONÒMIC I TURÍSTIC. Poca diversificació econòmica i necessitat d'un model de desenvolupament coherent amb els principis de la Reserva de Biosfera.	O27. Estructuració d'un model econòmic de l'illa i de desenvolupament de sistemes productius que superin la simplificació i inadequació dels tres sectors econòmics clàssics.
	O28. Anàlisi de les transformacions del sistema turístic i de les seves afeccions ambientals i socials damunt el territori.
	O29. Relació del turisme amb la societat i les economies locals en el marc de Reserva de Biosfera.
L11. COHESIÓ I BENESTAR SOCIAL. Necessitat de millores contínues en la redistribució de la riquesa, mesures per a la transformació social, educació i salut en una reserva de biosfera.	O30. Distribució de la riquesa i dinàmiques d'integració social de les persones nouvingudes. Inclou accés a l'habitatge, educació, formació, processos de gentrificació i descapitalització de talent.
	O31. Anàlisi sociolingüística menorquina actual i realista, que permeti creuar els assumptes socials, territorials i lingüístics.
	O32. Salut pública, medi ambient i dinàmiques socials. Aproximació ambiental a la salut i anàlisi de les dinàmiques socials que condicionen les conductes humanes en relació amb la salut pública.
	O33. Educació. Anàlisi de la situació actual de l'educació, introducció de didàctiques innovadores i integradores, i vinculació de les pràctiques educatives a la llengua, cultura i territori, en un diàleg entre visions locals i globals.
	O34. Igualtat de gènere i promoció de la diversitat.

REPTE 3 (continuació)

Transformació del model econòmic i social de Menorca en el context de la transició ecològica global.

L'adaptació als canvis conjunturals i estructurals que ens afecten passen per una millora en l'equilibri productiu, la planificació territorial i la cohesió social. Les idees de creixement i de progrés necessiten ser aprofundides i repensades i les seves alternatives han de ser argumentades.

LÍNIES ESTRATÈGIQUES Justificació	Possibles orientacions
L12. GOVERNANÇA. Necessitat d'optimitzar les relacions entre administracions, societat civil i agents econòmics per fer possible la transició cap a un model de vida sostenible.	O35. Dinàmiques i formes d'interacció entre societat civil, administració i sistema econòmic per a un desenvolupament sostenible i democràtic.
L13. PLANIFICACIÓ TERRITORIAL. Totes les activitats econòmiques i socials tenen el seu efecte sobre el territori, que cal estudiar i planificar.	O36. Planificació del territori d'acord amb models productius equilibrats i sostenibles.
	O37. Anàlisi i tractament diferencial dels territoris dels nuclis urbans compactes, dels nuclis d'urbanització difusa, i de les àrees intersticials del món rural (espais fronterers, simbiosi entre agricultura i serveis) i la urbanització disseminada. Tractament a diferents escales, fins a l'escala barri.
	O38. Mobilitat i sistemes de transport sostenibles.

REpte 4

La cultura com a base de la construcció d'una societat cohesionada, inclusiva i sostenible.

La cultura conté els valors que ens identifiquen col·lectivament i que condicionen la nostra manera d'establir vincles entre persones, entre col·lectius i amb el territori, de donar un significat als fets i a les coses, d'actuar i de projectar-nos com a societat en el passat, present i futur. Per aquest motiu, la cultura és fonamental en la recerca i transmissió de valors compatibles amb la sostenibilitat, que fomentin una societat igualitària i justa.

LÍNIES ESTRATÈGIQUES Justificació	Possibles orientacions
L14. MEMÒRIA COL·LECTIVA, LLENGUA I PATRIMONI. La reconstrucció de la memòria col·lectiva ens permet entendre qui som com a societat, punt de partida per reflexionar què volem ser. En tot contacte amb el patrimoni cultural revivim aquest diàleg amb el passat des del present, a través de la memòria i de les pràctiques col·lectives. Per aquest motiu, l'establiment de dinàmiques interpretatives del patrimoni que permetin un major coneixement d'aquest i fomentin una societat igualitària i justa és bàsic per a un model de vida sostenible.	O39. Història política, social i econòmica menorquina, amb relació als contextos cultural i geopolític, tot prioritzant els períodes menys estudiats.
	O40. Història cultural. Evolució del coneixement, de les formes d'expressió, relacions i pràctiques culturals menorquines, en particular la Menorca Il·lustrada com a fet històric diferencial.
	O41. Patrimoni arqueològic. Singularitat del patrimoni arqueològic menorquí i el seu paper en la construcció del paisatge, en particular el referit a la Candidatura de la Menorca Talaiòtica, sense excloure la resta de patrimoni arqueològic.
	O42. Patrimoni immaterial. Estudi i salvaguarda del patrimoni immaterial menorquí, de la seva particularitat i de la seva interconnexió amb altres territoris, donant prioritat als casos marcats per l'escassetat d'informants, com en el cas de la toponímia de Menorca.
	O43. Patrimoni documental. Anàlisi del patrimoni documental menorquí i del mateix fons de l'IME, amb relació a la memòria col·lectiva. Inclou l'estudi de figures que han jugat un paper cabdal dins la història cultural menorquina, situades en un context general, amb especial atenció a les figures femenines o diverses que han sigut invisibilitzades.
	O44. Patrimoni lingüístic i literari. Recuperació de les formes d'expressió locals emmarcades en el context general de la llengua catalana. Recuperació i publicació de les obres literàries patrimonials.

	O45. Patrimoni artístic. Recuperació de les formes d'expressió locals i la seva evolució històrica, emmarcades en un context més general i comparatiu.
	O46. Patrimoni científic, tècnic i industrial. Recuperació i anàlisi d'aquest patrimoni amb relació a la història de la ciència i la tècnica, de l'activitat industrial, de l'ensenyament científic i tècnic i de les xarxes de circulació de coneixement dins i fora de Menorca.
	O47. Patrimoni paisatgístic. Anàlisi de les interaccions de la població menorquina amb el medi ambient des d'una perspectiva històrica, a través de la transformació del paisatge (patrimoni arquitectònic i sistemes agroalimentaris), de les seves formes de gestió i la consciència ambiental.
L15. CULTURA TRANSFORMADORA. Promoció de la cultura com a instrument per establir un diàleg entre coneixement i societat per a la transformació social, seguint els valors democràtics i integradors contemporanis i sostenibles, per a una societat igualitària i justa.	O48. Noves formes d'interpretació i gestió del paisatge cultural que fomentin la integració entre el patrimoni natural, cultural i lingüístic i generin discursos i pràctiques cohesionadores, transformadores i crítiques, amb visió de gènere.
	O49. Innovació cultural i artística per fomentar la interacció entre diferents àmbits de coneixement, entre ciència i art, entre investigadors i societat i el diàleg comunitari.
	O50. Noves formes de socialització del coneixement, de cultura científica i d'integració de la societat en la generació del coneixement (com la ciència ciutadana i col·laborativa) que fomentin un canvi cultural cap a nous hàbits de vida més sostenibles.
L16. CULTURA SOSTENIBLE. La producció cultural també ha de seguir un model sostenible.	O51. Estudis sobre l'impacte mediambiental, social i econòmic de la cultura.
	O52. Innovació cultural i recerca en nous models de producció, circulació i distribució de la cultura compatibles amb la sostenibilitat.

REpte 5**Entendre la insularitat com a fenomen transversal.**

La insularitat es manifesta a molts nivells: geogràfic, biològic, d'organització social, de mentalitat col·lectiva, de processos identitaris i de creació cultural, entre d'altres. Entendre aquest fenomen amb relació a les dimensions d'illa, en comparació amb altres illes i arxipèlags, és bàsic per entendre el lloc físic, psicològic, social i cultural des d'on ens projectam com a societat i ens relacionam amb la resta del món.